

לשוננו לעם

עורכים: ע' איתן ומ' מדן

מתוך

כרך מג, תשנ"ב

האקדמיה ללשון העברית
מוגן בזכויות יוצרים

ערוצי יניקה תת-תקניים

בחוברת האחרונה של **לשונו לעם** (מחזור מג, עמ' 103–105) תיאר רון כוזר תופעה לשונית רבת-עניין של "הוצאת נתן מפני הביא בלשון המדוברת", המתבטאת בהרחבה "תת-תקנית" של הפועל **להביא** לכיוון הפועל **לתת**. את דבריו המחכימים הדגים בדוגמות שרשם מפני ילדים או שקלטן משיחת-אקראי באוטובוס ומסרט תיעודי עברי.

רואה אני להוסיף כאן שמקורה של הרחבה זו בערכיותו של הפועל **להביא** אינו אלא בשאילה בלתי-אמצעית מן הערבית העממית המדוברת במקומותינו – תופעה שהייתה ניכרת למדיי בשנות השלטון המנדטורי בארץ ישראל ובמידה רבה נעלמה אחרי-כן במדינת ישראל, עד שבאה מלחמת 1967 וחדשה בהיקף נרחב את המגע בין דוברי עברית לדוברי ערבית ואת היניקה ההדדית בין שתי הלשונות בדרג ה"תת-תקני".

חילופו של **לתת** ב**להביא** הוא תופעה מוכרת מאוד בערבית העממית בארץ ישראל ובשכנותיה. שכיח החילוף ביותר במסעדות מזרחיות עממיות שבעליהן או עובדיהן ערבים או ישראלים שהערבית שגורה על פיהם "מן הבית". כך, למשל, אין "תביא לי מנה חומוס" אלא תרגום מילולי של "ג'יב (או ז'יב) לי צ'חן חומוס" בערבית שימושית. גם בענף הבנייה, שבו עובדים הרבה דוברי עברית במחיצתם של דוברי ערבית, נשתגר אותו חילוף של **לתת** ב**להביא**. בשכבות עממיות של דוברי עברית מוכר מזמן גם הביטוי של **להביא** במשמעות 'ללדת': "אשתי הביאה בן (או בת, חלילה...)!", ואף הוא שאול מערבית תת-תקנית.

בתקופת המנדט מוכרת הייתה גם תופעה של שאילה תרגומית מבודחת מן הערבית בפי דוברי עברית, לרבות משכילים שבהם, שהיו מקיימים מגע פעיל עם דוברי ערבית. כך היו אומרים, בחיוך על השפתיים: "טוב, תן שנראה אותך", כתרגום של הניב העממי: "טייב, האת תְּנִשְׁפֶּךְ" בהוראת 'הבה ניפגש' או 'הבה נראה במה כוחך גדול'. היו גם שהשתמשו בביטוי הערבי העממי "מֵא בְּהֶמְנִי" (לא איכפת לי) בצורה "מעוברת": "לא יְהֶמְנִי", כאילו היה זה ניב עברי מקראי.

מאז כמה מדינת ישראל, וביתר תוקף מאז 1967, פשטה והלכה גם חדירתם של מונחים עבריים ללשון הערבית ה"תת־תקנית" של חיי יום־יום – בעיקר בתחומי העבודה, הטכניקה, המנהל והצבא. תופעה זו, שעניין רב בה גם מבחינה חברתית ופסיכולוגית, דומה שאף היא ראויה לתשומת־לבם של בלשנים שידם רב להם בעברית ובערבית כאחת.

אהרן אמיר

* הערת המערכת: רעיון "ערוצי יניקה תת־תקניים" במפגש בין לשונות מעניין מאוד וראוי להעמקה; אך ג'אב שעניינו 'נָתַן', 'הָגִישׁ' טעון הוכחה יותר נמרצת.